

Sivistysvaliokunta
00102 EDUSKUNTA
siv@eduskunta.fi

Viite: HE 39/2017 vp

Lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Pyydämme kohteliaimmin, että eduskunnan sivistysvaliokunta ottaa huomioon tässä lausunnossamme esiin tuomamme seikat käsitellessään lakiesitystä.

1. Lausunnon antajat

Sähkötekniset työnantajat STTA ry on työnantajapuolta edustavana järjestönä solminut Sähköalojen ammattiliitto ry:n kanssa sähköistysalalla vuodesta 2010 yleissitovana sovellettavan Sähköistysalan työehtosopimuksen. Vuonna 2017 voimaan tulleen Sähköistys- ja sähköasennusalan työehtosopimuksen, jossa edellä mainittujen järjestöjen lisäksi on osapuolena Palvelualojen työnantajat PALTA ry, yleissitovuuden käsittely on parhaillaan meneillään. Työehtosopimuksen piirissä on kaikkiaan lähes 10 000 sähköistysalan työntekijää. Työehtosopimuksen mukaan alan ammatillisen perustutkinnon sekä alan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittaminen vaikuttaa työntekijän palkkaukseen.

Sähköistysalan yrityksiä elinkeinopoliittisissa asioissa edustaa kattavasti **Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry**. Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry:llä on noin 1 800 jäsenyritystä ja jäsenjärjestöt huomioon ottaen noin 3 000 yritysjäsentä.

Sähköistysala on toimialana erittäin pienyritysvaltainen. Useissa yrityksissä ei ole palkattua työvoimaa lainakaan. Yrittäjinä toimivat henkilöt omaavat usein sähköalan ammatillisen perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon.

2. Ammattitutkinnot ja sähköturvallisuuslainsäädäntö

Sähköturvallisuuslain (1135/2016) 73 §:n mukaan riittävän ammattitaitoiseksi valvomaan ja itsenäisesti tekemään koulutustaan ja työkokemustaan vastaavaa sähkö- ja käyttötyötä katsotaan muun muassa henkilö, joka on mainittuihin töihin opastettu ja joka on suorittanut soveltuvan

- ammattitutkinnon, erikoisammattitutkinnon tai vastaavan aiemman koulutuksen tai tutkinnon ja hankkinut kuuden kuukauden työkokemuksen sähköttöissä; tai
- ammatillisen perustutkinnon tai vastaavan aiemman koulutuksen tai tutkinnon ja hankkinut vuoden työkokemuksen sähköttöissä.

Ellei työntekijä ole suorittanut jotain edellä mainituista ammatillisista tutkinnoista, edellä mainittu lainkohta edellyttää sähköalan itsenäistä työtä tekevältä henkilöltä kuuden vuoden työkokemusta sähkötoissa ja riittäviä alan perustietoja.

Sähköturvallisuuslain (1135/2016) 68 §:n mukaan henkilö, jolla on soveltuva sähköalan ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto ja jolla on tutkinnon suorittamisen jälkeen vähintään kolmen vuoden riittävän laaja-alainen sähkölaitteistojen rakentamiseen ja sähkötöiden johtamiseen perehdyttävä työkokemus, on ammatillisesti kelpoinen toimimaan enintään 1000 voltin vaihtojännitteisten ja 1500 voltin tasajännitteisten sähkölaitteiden ja -laitteistojen sähkötöiden johtajana sekä käytön johtajana. Sähkötöiden johtajan ja käytön johtajan tehtävässä toimiminen edellyttää lisäksi hyväksytysti suoritettua sähköturvallisuustutkintoa ja arviointilaitoksen myöntämää pätevyystodistusta sekä rekisteröintiä Turvallisuus- ja kemikaaliviraston pitämään rekisteriin.

Käsityksemme mukaan suurin osa tason 2 sähköpätevyyden omaavista sähkötöiden johtajista omaa sähköalan perustutkinnon tai ammatti- taikka erikoisammattitutkinnon.

Sähköturvallisuuslaki antaa edellä kuvatuin tavoin suoritettulle alan ammatilliselle perustutkinnolle, ammattitutkinnolle ja erikoisammattitutkinnolle suuren oikeudellisen merkityksen sähköturvallisuuden takeena. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että ammattitutkintojen sisältö ja näyttöjen arvioinnin perusteet määritellään sitovasti riittävän kattavalla ja konkreettisella tavalla.

Muussa tapauksessa tutkintojen edellyttämä osaaminen saattaa esityksen mukaisessa järjestelmässä vaihdella merkittävästi tavalla, jota ei ole voitu huomioida sähköturvallisuutta koskevaa normistoa laadittaessa.

Pahimmassa tapauksessa nyt esitetty ammatillisten tutkintojen uudistus voi olennaisesti heikentää Suomen hyvää sähköturvallisuustasoa.

3. Riittävän teoriaopetuksen turvaaminen sähköalalla

Sähkötöiden tekeminen on yleisen sähköturvallisuuden ja sähkötyöturvallisuuden takia säännelty tarkoin erityislainsäädännöllä. Asennusympäristö ja kohteen käyttötarkoitus vaikuttavat sovellettaviin asennustapoihin ja turvallisuusmääräyksiin.

Sähkötyötä tekevän henkilön tulee hallita käytännön asennustyötaitojen lisäksi riittävästi sähkön teoriaa. Teorian osaaminen on tarpeen henkilö- ja paloturvallisuuden edellyttämien suojaustoimenpiteiden toteuttamiseksi.

Sähkön teorian opiskelu työpaikoilla ei ole mahdollista enempää turvallisuuden kuin oppilasta ohjaavan henkilöstönsäkään näkökulmasta, vaan edellyttää tarkoitukseen soveltuva oppilaitosympäristöä opettajineen sekä asianmukaisine ja ajantasaisine työvälineineen ja mittalaitteineen.

Sähköalalle on ominaista erilaatuisten sähköjärjestelmien monimuotoisuus ja järjestelmien sijoituspaikkojen ja kohteen käyttötarkoituksen vaikutus asennustapaan ja työhön sovellettaviin turvallisuusmääräyksiin. Työpaikoilla on käytännössä mahdotonta

järjestää niin monimuotoisia oppimisympäristöjä, joissa sähköalan eri tehtävät ja asennusympäristöt niihin liittyvine eri turvallisuusvaatimuksineen tulisivat riittävän kattavasti oppimisen ja järjestettävien näyttöjen kohteeksi.

Työpaikoilla tapahtuva oppiminen rajoittuu koulutussopimustyöpaikan järjestävän yrityksen senhetkiseen työkantaan. Työkanta riippuu asianomaisella paikkakunnalla kyseisenä ajankohtana rakenteilla olevien kohteiden luonteesta ja koulutussopimuksen osapuolena olevan yrityksen toiminnan suuntautumisesta (asuin-, liike, toimisto-teollisuusrakentaminen).

Lisääntyvä työpaikoilla tapahtuva oppiminen tulee sähköalan luonteesta johtuen väistämättä johtamaan alan ammatillisen osaamisen kapea-alaistumiseen ja alan yleisen ammatillisen osaamistason heikentymiseen.

Alan laaja-alaisen perusosaamisen puute tulee olemaan jatkossa ongelma niin ammattiin opiskelevalle itselleen kuin alan yrityksillekin. Opiskelija on saattanut suorittaa hyväksytysti näyttökokeeseen perustuvan ammatillisen tutkinnon, mutta hänen osaamisensa kohdistuu vain suppeaan osaamisalueeseen.

Katsomme, että sähkönteorian ja alan töiden, työvälineiden ja mittalaitteiden käytön lähiopetukseen tulee panostaa riittävästi niin tutkinnoissa vaadittavien opintosuoritteiden määrän (opintopisteiden) kuin alan lähiopetukseen osoitettavien taloudellisten resurssienkin osalta. Ehdotammekin, että ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteita koskevassa asetusluonnoksessa sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinto siirrettäisiin kustannusryhmästä 2 (kerroin 0,99) kustannusryhmään 3 (kerroin 1,24).

4. Ammatillisten tutkintojen ja osaamisen arvioinnin perusteet, lakiesitys 15 § ja 53 §

Lakiesityksen 49 §:n mukaan jokainen koulutuksen järjestäjä vastaa ammatillisen tutkinnon edellyttämän näyttökokeen järjestämisestä. Näyttökokeen arvioi koulutuksen järjestäjän edustaja ja työelämän edustaja. Näyttökokeet järjestetään työpaikalla.

Toimintamallin seurauksena ammatillisten tutkinnon edellyttämä osaamisen taso tulee käytännössä vaihtelevaan tapauskohtaisesti. Ammatillisen tutkinnon merkitys ammatillisen osaamisen laadun takeena tulee heikkenemään.

Jotta työpaikoilla annettaviin näyttöihin perustuvan osaamisen arviointi olisi kaikissa näytöissä yhteismitallista tulisi alakohtaiset tutkinnon osaamisvaatimukset määritellä alakohtaisesti kattavasti konkreettisella ja sitovalla tavalla.

Vain tällöin näytön arvioijilla olisi objektiiviset perusteet todeta, täyttääkö työtehtävä, jossa näyttö annetaan, tutkinnolta tai sen osalta edellytettävät vaatimukset.

Samoin tutkintoperusteissa tulisi yksiselitteisesti määritellä, mitä hyväksyttävältä työsuoritukselta vaaditaan ja millaiset virheet työsuorituksessa johtavat aina näytön hylkäämiseen.

Tutkinnon ja hyväksyttävän työsuorituksen sisältöjen yksityiskohtaisen määrittelyn tarve on erityisen tärkeää sähköturvallisuuden osalta.

Sähkötöiden osalta ongelman muodostaa se, että sisällöltään niin monimuotoista näyttöä, jota turvallisuus ja ammattitaidon kattava todentaminen edellyttäisi, on käytännössä mahdotonta toteuttaa. Muussa tapauksessa yhden tutkinnon suorittaminen edellyttäisi lukuisten eri olosuhteissa ja eri järjestelmiin kohdistuvien näyttöjen suorittamista.

Lakiesityksen 15 §:n mukaan Opetushallitus valmistelee tutkintojen perusteet yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Toivomme, että alan työmarkkinajärjestöt, Sähkötekniset työnantajat STTA ry ja Sähköalojen ammattiliitto ry sekä alan elinkeinopoliittinen järjestö Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry, voisivat osallistua tähän valmisteluprosessiin alan tutkintojen perusteiden osalta.

5. Työturvallisuus työpaikoilla tapahtuvassa oppimisessa

5.1 Yleiset työturvallisuusvaatimukset sähköalan työkohteissa

Rakennustyömailla ja erityisesti teollisuuden työkohteissa edellytetään kaikilta työtä tekevilta henkilöiltä 18 vuoden ikää. Ikävaatimus johtaa käytännössä siihen, että työpaikoilla tapahtuvan oppimisen organisointi voi toimialallamme osoittautua alle 18 -vuotiaiden opiskelijoiden osalta mahdottomaksi.

Erytyisesti teollisuuden työkohteissa edellytetään yleisen työturvallisuuskortin lisäksi teollisuuslaitoksen oman työturvallisuuskoulutuksen suorittamista. Joissakin tapauksissa tällaisia koulutuksia järjestetään vain kahdesti vuodessa, joissakin tapauksissa useammin. Työkohdekohtaiset työturvallisuuskoulutusvaatimukset saattavat käytännössä estää teollisuuden työkohteiden käyttämisen koulutussopimustyöpaikkoina.

5.2 Työturvallisuus koulutussopimussuhteissa, lakiesitys 78 §

Lakiesityksen mukaan koulutussopimustyöpaikan tarjoaja vastaisi koulutussopimuksella työskentelevän opiskelijan työturvallisuudesta. Tämä käsittäisi myös velvollisuuden huolehtia tarvittavien henkilösuojainten hankinnasta.

Rakennustyömailla ja teollisuudessa edellytetään lähes poikkeuksetta, että kaikki työmaalla työtä tekevät henkilöt ovat suorittaneet työturvallisuuskortin. Kortin suorittaminen edellyttää maksullista koulutusta, jonka kustantaminen ehdotuksen mukaan jäisi koulutussopimustyöpaikan tarjoavan yrityksen vastuulle. Sähkötyötä tekevilta edellytetään lisäksi ensiapukoulutuksen ja sähkötyöturvallisuuskoulutuksen suorittamista. Myös näiden koulutusten kustannukset tulisivat koulutussopimustyöpaikan tarjoavan yrityksen kustannettaviksi.

Lisäksi koulutussopimustyöpaikan tarjoaja olisi velvollinen hankkimaan koulutussopimuksen perusteella työpaikalla opiskelevalle tarvittavat henkilösuojaimet, kuten turvakengät, palosuojatun työasun, talvella lämpöhaalarin, sadevaatetuksen sekä kypärän, kuulosuojaimet ja suojalasit.

Huomiota on syytä kiinnittää siihen, että opiskelija voi esityksen mukaan saman tutkinnon suorittamiseen liittyen työskennellä useassa eri koulutussopimustyöpaikassa. Olisi varsin epätarkoituksenmukaista, että jokainen koulutussopimustyöpaikan järjestäjä olisi vuorollaan velvollinen hankkimaan opiskelijalle samat henkilökohtaiset suojaimet.

Koulutussopimuksesta aiheutuu koulutussopimustyöpaikan tarjoajalle kustannuksia työpaikalla tapahtuvan opetuksen ja ohjauksen vaatimien henkilöressurssien sekä työpaikkaohjaajille työehtosopimusperusteisesti maksettavien palkanlisien muodossa. Jos työnantajan vastuulle säilytetään myös velvollisuus kustantaa alan työtehtävien säännönmukaisesti vaatimat henkilökohtaiset suojaimet ja maksulliset koulutukset, saattaa alan yritysten yleinen kiinnostus koulutussopimusten tekemiseen osoittautua vähäiseksi. Tämän seurauksena alan koulutusta ei saataisi toteutettua lakiesityksen mukaisilla periaatteilla, vaan alan tuleva työvoimatarve tulisi tyydytetyksi muista EU - maista lähtöisin olevalla ammattityövoimalla.

Ehdotammekin lakiesityksen 78 §:ää muutettavaksi siten, että koulutuksen järjestäjä veloitettaisiin hankkimaan opiskelijalle koulutussopimuksen edellyttämien työtehtävien vaatimat opiskelijan henkilökohtaiset suojaimet sekä huolehtimaan opiskelijan koulutussopimustyöpaikassa tekemän työn mahdollisesti vaatimasta erityisestä työturvallisuuskoulutuksesta taikka vaihtoehtoisesti korvaamaan edellä mainittujen koulutussopimustyöpaikan järjestävälle yritykselle aiheuttamat kustannukset.

6. Koulutussopimustyöpaikan järjestävän yrityksen opiskelijalle vapaaehtoisesti tekemien rahasuoritusten mahdollistaminen työsopimussuhteen ulkopuolella, lakiesitys 71 §

Koulutussopimustyöpaikan tarjoaja ei maksa opiskelijalle palkkaa. Tämä on koulutussopimuksen eräs keskeinen ero oppisopimussuhteeseen verrattuna.

Pidämme tätä lähtökohtaa hyvänä.

Ehdotamme kuitenkin lakiesityksen 71 §:ää muutettavaksi siten, että laissa nimenomaisesti todettaisiin, että koulutussopimustyöpaikan tarjoaja voi halutessaan vapaaehtoisesti maksaa opiskelijalle koulutusrahaa sekä matkakustannusten korvauksia. Tämä selventävä toteamus on tarpeen siksi, että voitaisiin välttää epäselvyydet ja mahdolliset myöhemmät väitteet siitä, että koulutussopimuksen perusteella tapahtuvan työpaikan tarjoamisen lisäksi työnantajan ja opiskelijan välille on muodostunut työsopimussuhde, jos työnantaja vapaaehtoisesti on tehnyt rahallisia suorituksia opiskelijalle.

Samassa yhteydessä esitämme myös verolainsäädäntöä muutettavaksi siten, että koulutussopimustyöpaikan tarjoaja voi maksaa verovapaita matkakustannusten korvauksia myös koulutussopimuksen perusteella asianomaisessa yrityksessä työskentelevälle opiskelijalle. Nykyisen lainsäädännön mukaan verovapaiden matkakustannusten korvausten maksaminen on mahdollista vain työsopimussuhteessa oleville ja yhteisöjen luottamushenkilöille.

7. Koulutussopimuksen perusteella yrityksessä työtä tekevän opiskelijan velvollisuus noudattaa koulutussopimustyöpaikan tarjoajan työnjohdollisia määräyksiä ja työpaikan pelisääntöjä

Lakiesityksestä puuttuu nimenomainen säännös siitä, että koulutussopimuksen perusteella työpaikalla työtä tekevä opiskelija on työpaikalla ollessaan velvollinen noudattamaan koulutussopimustyöpaikan tarjoajan ja tämän edustajan työnjohdollisia määräyksiä. Tällä tarkoitetaan niin tapauskohtaisia työnjohdollisia määräyksiä kuin työpaikan yleisiä järjestyssääntöjäkin. Tämä on mielestämme välttämätöntä niin työn sujumisen, työyhteisön toimivuuden kuin työturvallisuudenkin kannalta.

Ehdotamme myös lakiesityksen 76 §:ää muutettavaksi siten, että koulutussopimus voidaan koulutussopimustyöpaikan tarjoajan puolelta päättää yksipuolisesti, mikäli opiskelija koulutussopimustyöpaikan tarjoajan antamasta varoituksesta huolimatta jättää noudattamatta koulutussopimustyöpaikan tarjoajan toimivaltansa rajoissa antamia työnjohdollisia määräyksiä. Nykyisessä muodossaan lakiesityksen teksti mahdollistaa koulutussopimuksen purkamisen, ”jos työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ei noudateta tämän lain tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai koulutussopimuksen ehtoja.” Ongelmana on, että lakiesitys ei itsessään sisällä opiskelijalle säädettyä velvollisuutta noudattaa koulutussopimustyöpaikan tarjoajan edustajan antamia työnjohdollisia määräyksiä.

8. Työelämätoimikunnat, lakiesitys 119 §

Lakiesityksen mukaan Opetushallitus asettaa työelämätoimikuntia, jotka muun muassa osallistuvat näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadun varmistamiseen sekä tutkintojen ja niiden perusteiden kehittämiseen sekä opiskelijoiden näyttöjen arviointia koskevien oikaisupyyntöjen käsittelyyn.

Sähkötyöt on yleisen sähköturvallisuuden ja sähkötyöturvallisuuden takia säännelty erityislainsäädännöllä. Alan perus-, ammatti ja erikoisammattitutkinnoilla on oikeudellista merkitystä sähköturvallisuuslain asettamien pätevyysvaatimusten kannalta, kuten jaksossa 2 olemme esittäneet.

Pidämme tärkeänä, että sähköasennusalalla on alakohtainen työelämätoimikunta, jossa edustettuna olisivat alan työmarkkinaosapuolet, Sähkötekniset työnantajat STTA ry ja Sähköalojen ammattiliitto ry sekä alan yrityksiä kattavasti edustava elinkeinopoliittinen järjestö Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry.

Mielestämme lakiesityksen 120 §:ään tulisi lisätä nimenomainen säännös siitä, että Opetushallituksen on nimettävä alakohtainen työelämätoimikunta, jos alaa koskevassa erityislainsäädännössä ammatillisen tutkinnon suorittaminen on säädetty kelpoisuusvaatimukseksi alan työtehtävissä toimimiselle.

9. Lisätiedot

Toimitusjohtaja Esa Larsen, Sähkötekniset työnantajat STTA ry,
puhelin 09 5476 1419, esa.larsen@stta.fi

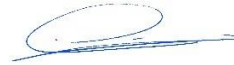
Kunnioitavasti

Sähkötekniset työnantajat STTA ry

Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry

Esa Larsen
Toimitusjohtaja

Olli-Heikki Kyllönen
Toimitusjohtaja